Fördjupad uppföljning av verksamheten Nya spår

Tomas Feldt - Grace Hagberg - Peter Johansson - Sandra Lundqvist Medén

Februari 2013

Sammanfattning

Hösten 2009 startade Arbetslivsresurs Nya spår. Verksamheten riktade sig till människor med tidsbegränsad sjukersättning och lång frånvaro från arbetslivet.

Under perioden januari 2010 till oktober 2012 har totalt 386 deltagare deltagit i Nya spår, 69 % av dessa var kvinnor. Nya spår var en insats som pågick under 12 veckor. Programmet genomfördes i grupp om 8-12 deltagare. Delar av programmet genomfördes även individuellt.

Syftet med studien är att fånga upp de kunskaper och erfarenheter som genererats av både deltagarna och personalgruppen i Nya spår. Tanken är att denna kunskap skall kunna spridas i myndigheternas organisationer för att skapa ett lärande och förbättringar då det gäller rehabiliteringsinsatser.
Totalt deltog 18 deltagare samt fem ur personalgruppen i fokusgruppintervjuerna som var semistrukturerade.

Intervjuerna med deltagarna och personalgruppen genomfördes våren 2012. Urvalskriteriet för dessa fokusgrupper var att vi önskade att ta del av deras erfarenheter i samband med sista gruppträffstillfälle för att säkerställa att erfarenheterna var relativt nära i tiden. Personalgruppen intervjuades innan sista deltagarintervjun genomfördes.

De flesta har varit sjukskriva men gått över till Arbetsförmedlingen (AF) och många nämner att en arbetsträning är nästa steg i deras planering. Några nämner att de ska arbetsträna med rehabiliteringsersättning, andra att de är utförsäkrade.
Flera nämner också att det var oklart vad som skulle hända när insatsen tog slut, de hade inte fått något avstämningsmöte och oroade sig för det. En del lider av den osäkerhet som råder kring deras planering, särskilt frågan om försörjning oroade deltagarna.

Flera deltagare nämner att de trodde att insatsen skulle vara mera inriktad på arbetsmarknad, att förnya kontakten med arbetsmarknaden, att göra studiebesök eller liknande och att de skulle ta steget vidare till arbetsträning direkt efter de 12 veckorna. Just förväntningen att gå vidare till något direkt efter insatsen blev för de flesta inte uppfylld och några deltagare uttryckte besvikelse i att de inte visste vad som skulle hända nästa vecka när tiden på Nya spår var slut. Resultatet visar också, i stora drag, att hälften av de som remitterades av Försäkringskassan (FK) har gått vidare till någon form av gemensam åtgärd mellan FK och AF. För de deltagare som remitterades av AF har mer än hälften gått till FK med sjukpenning och 2/3 av deltagarna från ekonomiskt bistånd har gått vidare till AF.

En relativt stor del av deltagarna, har enligt personalen, ej varit redo att gå ut i arbetsträning utan istället varit i behov av medicinsk eller social rehabilitering vidare visar studien att väntetider har uppstått då deltagaren t.ex. har fått vänta på arbetsträningsplats.

Innehållsförteckning

1 Inledning 4
2 Bakgrund 4
2.1 Beskrivning av Nya spår 5
3 Syfte 7
4 Metod 7
4.1 Kvantitativ del 7
4.2 Kvalitativ del 7
5 Resultat 9
5.1 Analys av fokusgrupp med deltagare på Nya spår 9
5.2 Analys av fokusgrupp med personalen på Nya spår 15
5.3 Stressprofilen 21
5.4 Sammanställning av statistik, Nya Spår, 10-01-01 – 12-10-31 23
5.5 Tremånadersuppföljning via remittent. 26
6 Slutsatser och diskussion 27
6.1 Tiden innan deltagande 27
6.2 Tiden under deltagande 28
6.3 Inför avslut 29
6.4 Övriga reflektioner 30
7 Litteraturförteckning och referenser 31
8 Bilagor 32

1 Inledning

Denna studie är en fördjupad uppföljning av verksamheten Nya spår som pågick under perioden november 2009 till sista oktober 2012. Studien omfattar fyra fokusgrupper varav tre grupper bestod av deltagare och en grupp av personal. Fokusgruppintervjuerna genomfördes under våren 2012, transkribering och analys av fokusgruppsintervjuerna genomfördes under sommaren medan bearbetning av det totala materialet ägt rum under hösten och vintern.

2 Bakgrund

Norrköpings samordningsförbund gav i mars 2007 Arbetsförmedlingen i uppdrag att upphandla verksamhet till personer med indragen sjukpenning eller sjukersättning. Verksamheten som kallades för Nya spår startade i augusti 2007 och utfördes av Studiefrämjandet. Verksamheten upphörde vid årsskiftet 2008/2009 och visade på ett gott resultat för berörd målgrupp genom att många deltagare kunde återgå till Arbetsförmedlingens ordinarie verksamhet, arbetsträning, arbete eller studier efter att de avslutat Nya spår. Samordningsförbundets intention var att fortsätta med Nya spår utifrån tidigare koncept genom en förnyad upphandling av Arbetsförmedlingen.

I samband med förändringen av den tidsbegränsade sjukersättningen, dvs. att ersättningsformen skulle avvecklas, tillsattes en arbetsgrupp som fick i uppdrag att se över de behov målgruppen antogs ha och utifrån detta göra en flödesanalys över vilka resurser som fanns att tillgå samt ge förslag på nya insatser. En del i arbetsgruppens förslag var att utöka antal platser i Nya spår så personer med tidsbegränsad sjukersättning och lång frånvaro från arbetslivet kunde ta del av den insatsen. Arbetsförmedlingen fick i uppdrag av Samordningsförbundet att genomföra en upphandling av Nya spår omfattande 100 – 150 platser per år.

Syftet med verksamheten Nya spår var att motivera, mobilisera och skapa insikt om de enskilda individernas realistiska förutsättningar och möjligheter på arbetsmarknaden. Insatsen skulle anpassas individuellt och sträva efter att vägleda deltagaren så att hon/han efter avslutad insats kunde gå vidare till andra insatser inom Arbetsförmedlingens ordinarie verksamhet eller andra rehabiliteringsinsatser om det fanns behov av detta.

Målgruppen bestod av personer med upplevd ohälsa och som var i behov av nyorientering. Personerna kunde ha tidsbegränsad sjukersättning eller fått sin sjukpenning indragen. I samband med att arbetslivsintroduktionen infördes, 2010, användes Nya spår även till dessa personer som ett försteg likaså gavs möjlighet för målgruppen från kommunernas ekonomiska bistånd att använda Nya spår.

Nya spår har pågått under perioden november 2009 till oktober 2012. T.o.m. oktober 2012 har 386 deltagare genomgått Nya spår varav 265 är kvinnor. Av dessa är 356 unika individer, vilket innebär att 30 personer har erhållit individuellt, förlängt deltagande i Nya spår.

2.1 Beskrivning av Nya spår

Nya spår var en insats som pågick under 12 veckor. Programmet genomfördes i grupp om 8-12 deltagare.

Programmet inleddes med en fas på 4 veckor där fokus låg på att stärka, motivera och rusta individen genom att medvetandegöra drivkrafter och möjligheter. Under den inledande fasen fick deltagaren lära känna sin grupp och coach samt bland annat genomföra SMC-profilen (Stressprofilen) och MBTI Myers Briggs Type Indicator (Personlighetsprofil). Här fick deltagaren kunskap om förändringsprocessen och utformade tillsammans med sin coach en handlingsplan med mål och delmål.

Nästa fas, vecka 5-12, inriktades på stärkande insatser. Den innehöll områdena: grupprocesser, självkännedom, personlig utveckling, etik och värderingar, jämställdhet, miljö, vägledning, arbetsmarknads- och arbetslivskunskap, utbildningsinformation, friskvård, studiebesök, individuell handlingsplan, uppföljning och avstämning med dokumentation.

I början innehöll programmet Datakunskap vilket togs bort pga. att gruppen hade så olika kunskap kring detta och istället har de som behövde fått individuellt stöd vid t.ex. skrivande av CV. Friskvården innehöll till en början att prova på olika motionsformer vilket byttes ut mot Basal kroppskännedom utifrån deltagarnas behov.

Delar av programmet genomfördes i grupp och andra individuellt.

Metodik som användes under programmet är Resursmobiliseringsmodellen (RMM), lösningsfokuserat förhållningssätt, Inåt- Utåt- Framåt (En del av New start-modellen) och positiv förstärkning.

Varje deltagare fick vid start en coach som följde dem genom programmet. Coachen följde och stödde deltagaren genom hela processen. Coachen påvisade möjligheter och gav verktygen för att stärka individen, öka motivation och ge stöd i förändringsprocessen för att nå målet. Samtalen pågick parallellt med övriga aktiviteter. De enskilda samtalen skedde utifrån Core Coachningmodellen. Coachen deltog i deltagarens trepartsamtal och hade fortlöpande kontakt med remitterande handläggare.

Bilden på nästa sida sammanfattar hur programmet såg ut.

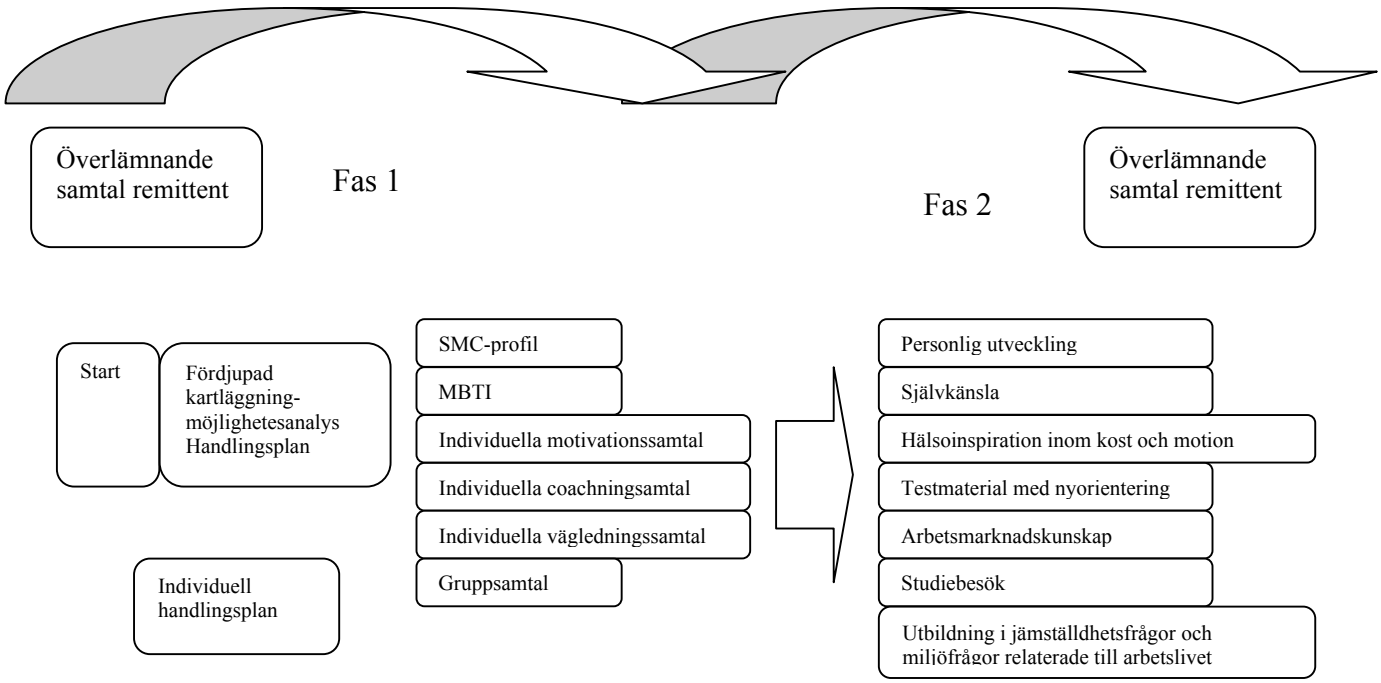
Överlämnande samtal remittent
Fas 1
Fas 2
Överlämnande samtal remittent
Start
Fördjupad kartläggning-möjlighetesanalys Handlingsplan
Individuell handlingsplan
SMC-profil
MBTI
Individuella motivationssamtal
Individuella coachningsamtal
Individuella vägledningssamtal
Gruppsamtal
Personlig utveckling
Självkänsla
Hälsoinspiration inom kost och motion
Testmaterial med nyorientering
Arbetsmarknadskunskap
Studiebesök
Utbildning i jämställdhetsfrågor och miljöfrågor relaterade till arbetslivet

3 Syfte

Syftet med studien är att fånga upp de kunskaper och erfarenheter som genererats av både deltagarna och personalgruppen i Nya spår. Tanken är att denna kunskap skall kunna spridas i myndigheternas organisationer för att skapa ett lärande och förbättringar då det gäller rehabiliteringsinsatser.

4 Metod

Utvärderingen består av en kvantitativ och en kvalitativ del. Den kvantitativa delen bygger på Statistik kring deltagarna som månadsvis inrapporterats från Nya spår till Samordningsförbundet (månadsfilen) och uppföljning av deltagare som avslutat Nya spår efter tre månader

Den kvalitativa delen omfattar tre fokusgruppintervjuer med deltagare samt en fokusgruppsintervju med personalgruppen samt stressprofil (SMC-profilen, Winmar AB) för deltagare som genomgått Nya spår.

4.1 Kvantitativ del

Den kvantitativa delen bygger på månadsfilen, som samtliga samordningsförbund i Östergötlands län använder för datainsamling på individnivå.
I månadsfilen ingår bland annat frågor om vilken myndighet som remitterat, eventuell sjukskrivning i procent, huvudsaklig försörjning vid start samt avslut och orsak till avslut samt start och avslutsdatum för den enskilde deltagaren. Månadsfilen innehåller dessutom två fritextfält. Varje deltagare erhöll ett unikt löpnummer som bara var känt av Nya spår. I den kvantitativa delen redogörs dessutom för tremånadersupp-följningen.

4.2 Kvalitativ del

Den kvalitativa delen av utvärderingen består av fyra fokusgruppsintervjuer varav tre intervjuer med 18 deltagare i Nya spår samt en intervju med fem personer i personalgruppen. Dessutom redovisas stressprofilen.

4.2.1 Urval

Ett urval gjordes utifrån utvärderingens syfte. Intervjuerna med deltagarna och personalgruppen gjordes under våren 2012. Urvalskriteriet för dessa fokusgrupper var att vi önskade att ta del av deras erfarenheter i samband med sista gruppträffstillfället för att säkerställa att erfarenheterna var relativt nära i tiden. Personalgruppen intervjuades innan sista deltagarintervjun genomfördes.

4.2.2 Genomförande

Information och förfrågan om deltagande i fokusgruppsintervjuerna diskuterades med ansvarig kontaktperson i Nya Spår.
Samordningsförbundet skickade en personlig inbjudan som innehöll en kort beskrivning av utvärderingens syfte och information om intervjuns mål.

Deltagande baserades på frivillighet, och deltagarna garanterades anonymitet. De fick information att intervjun skulle spelas in på band, i syfte att på bästa sätt kunna analysera materialet. Inga namn på personer eller vilken deltagargrupp de tillhörde skulle uppges i resultatredovisningen. Varje intervju tidsbegränsades till två timmar och leddes av en samtalsledare. Vid varje intervju var även en bisittare närvarande för att föra anteckningar. Samtalsledare och bisittare har varit fyra personer, rollen som samtalsledare respektive bisittare har växlat dem emellan.
Intervjuerna har bandats och materialet har transkriberats ordagrant. Materialet har sedan kategoriserats utifrån de teman som eftersökts och därefter analyserats så att sådant som uppkommer upprepade gånger och från flera individer beskrivs och dessa områden återspeglas av valda citat. Utöver det som efterfrågats har övrigt som framkommit kategoriserats som bifynd och vissa av dessa redovisas i rapporten.

Intervjuguiderna är sammanställda av samtalsledarna och bisittarna. Frågorna till deltagarna (bilaga 1) hade fokus på deras upplevelse av insatsen, frågorna till personalgruppen (bilaga 2) hade fokus på deras erfarenheter av arbetet med deltagarna i grupp eller enskilt. Frågeguiderna var semistrukturerade, vilket innebär att de innehöll specifika frågor, men också att frågorna var öppna med breda problemområden som skulle stimulera till diskussion. Samtalsledararen gick enbart in under diskussionen för att styra upp om gruppen kom ifrån ämnet eller för att ge tillfälle för alla att komma till tals samt för förtydliganden om något uppfattades som oklart.

4.2.3 Stressprofiler

Under programmet får deltagarna göra en stressprofil (SMC-profilen, Winmar AB). Av samtliga 386 deltagare har 295 deltagare gjort en stressprofil på Nya spår. Då Arbetslivsresurs använder profilen i övrig verksamhet finns en referensgrupp med 2140 profiler ifyllda av sjukskrivna personer med privata arbetsgivare. Stressprofilen är en enkät bestående av 224 frågor som deltagaren på egen hand besvarar. Jämförelser har gjorts mellan grupperna. De skillnader som är stora (mer än 10 %) redovisas men är inte statistiskt säkerställda.

5 Resultat

5.1 Analys av fokusgrupp med deltagare på Nya spår

5.1.1 Samverkan, planering och förväntningar

Flera deltagare nämner att de kom till Nya spår efter någon typ av samverkansmöte och några efter förslag från kurator eller läkare. I samtliga fall har en samverkan skett mellan två eller flera myndigheter innan deltagaren påbörjat insatsen. De flesta har varit sjukskriva men går nu över till Arbetsförmedlingen och många nämner att en arbetsträning är nästa steg i deras planering. Några nämner att de ska arbetsträna med rehabiliteringsersättning, andra att de är utförsäkrade.

Flera nämner att det har är oklart vad som ska hända när insatsen tar slut, de har inte fått något avstämningsmöte och oroar sig för det. En del lider av den osäkerhet som råder kring deras planering, särskilt frågan om försörjning oroar deltagarna.

Stefan: *Bara det att jag har fått gå in och kräva ett möte med Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen, i och med att den här veckan kan inte jag få reda på hur ekonomiska försörjning ser ut på måndag. Utan där har jag fått gå in och, jag har haft ett möte med dom nu i början på året, för att egentligen ska vi ha dom här mötena den här veckan, och jag kan inte sitta här idag och inte veta om jag måste ut och jobba heltid nästa vecka, eller om jag har nån försörjning.*

Samarbetet och kontakten under insatsen får kritik av flera deltagare. Dubbelbokade möten, okunskap om vem som är deras handläggare, är sådant som nämns. Bättre samordning och fler avstämningsmöten efterfrågas.

Kristina: *Om dom hade bakat ihop, om man säger, det här samarbetet, om vi hade haft allting tillsammans hade det ju vart lättare. Nu blir det liksom, tjoff, och sen vet man ingenting när man slutar här.*

Vissa nämner att osäkerheten påverkar deras beteende negativt.

Christian: *Nej. Man går ju i ovetskap om hur framtiden och vad har man för försörjning om ett år, eller ett halvår. Man får ju inte information därifrån. Man kan ju fråga själv visserligen, men man får stängda svar. Man får inte rakt på, ”så och så är det”, man får inte reda på ordentligt hur det ligger till.”*
Erik: *Då skickar dom ju ut oss på det här tre månader, då blev dom ju av med oss tre månader.*
Samtalsledare: *Hur påverkar då det här er, egentligen?*
Christian: *Negativt. Det blir ju att man blir mindre peppad till att verkligen, ja, engagera sig i saker och ting, tycker jag.*
Daniel: *Mera stress och oro.*

Sedan finns det andra deltagare som är nöjda med den planering som varit och som vet precis vad de vill och ska göra.

Anna: *Ja, just nu går jag över på rehabiliteringsersättning. Jag har arbetsträning i åtta veckor till, och under tiden ska jag förmedlas över till Arbetsförmedlingen och sen påbörja praktikplats, med samma inriktning. Och till hösten ska jag börja plugga till apotekstekniker, har jag tänkt.*

Hur planeringen sett ut och vilken information deltagarna fått påverkar deras förväntningar.
Förväntningarna var få, flertalet deltagare nämner att de fick mycket knapphändig information och att deras handläggare inte själva varit på det klara med var insatsen innebär. Många nämner att de gick till insatsen utan att veta vad de skulle göra där. En del gick på ett första informationsmöte innan insatsen och andra började direkt. Vissa uttrycker att de inte kände att de hade något val eller att de inte hade något att förlora. Andra säger sig inte behöva så mycket information och någon säger sig må bra av att saker bestäms fort för då behöver inte deltagaren gå och oroa sig.

Ulf: *Det var på den här, samverkargruppen, Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan då, och min läkare som tyckte det, att det finns nåt som heter "Nya spår", "det kanske kan vara nånting för dig, tänkte han, "du kan väl gå dit och titta vad det är för nånting i alla fall?", "ja, det kan jag göra", sa jag. Så gjorde jag det och tyckte att det verkade vettigt.*

Flera nämner att de trodde att insatsen skulle vara mera inriktad på arbetsmarknad, att förnya kontakten med arbetsmarknaden, att göra studiebesök eller liknande och att de skulle ta steget vidare till arbetsträning direkt efter de 12 veckorna. Just förväntningen att gå vidare till något direkt efter insatsen blev för de flesta inte uppfylld och några uttrycker besvikelse i att de inte vet vad som ska hända nästa vecka när tiden på Nya spår är slut.

Matilda: *Det var ju vad jag trodde liksom, att när den här kursen är slut, då, antingen har jag kunnat hittat nåt som jag klarar av, men så är det ju inte. Jag vet ju fortfarande inte vad som händer på måndag*

5.1.2 Att bli medveten om sina möjligheter och begränsningar och att acceptera det

Flera uppger att de genom Nya spår blivit medvetna om sina möjligheter och begränsningar och även accepterat dessa. Kunskapen om möjligheter och begränsningar har ökat genom tester, i diskussion med andra och genom coachningen. Flera beskriver att de kan hantera saker som händer på ett annat sätt, några beskriver det som att lägga mera på pluskontot istället för att klanka ner på sig själv och fylla på minuskontot. När kunskapen om styrkor och svagheter lagts ihop med en ökad kunskap om arbetslivet har flera deltagare upplevt att bitarna börjar falla på plats.

Deltagarna berättar att personlighetsprofilerna har gett perspektiv på vad de passar till och för vissa har det underlättat att komma på vad de vill jobba med i framtiden. Flera av deltagarna betonar detta och berättar att det gett dem en förståelse för varför det inte fungerat i tidigare arbetsliv. Att testerna kombineras med coachning upplever flera deltagare positivt, det gör det enklare att översätta det teoretiska till praktik.
Anna: *Dom (coacherna) gav mig möjligheten att lära känna mig själv, och lära känna mina styrkor och svagheter.*

Karin: *Jag tycker, för min del, att den gett mig mer klartecken på att ”det här vill jag göra”, alltså ”det här är jag intresserad av att hålla på med”. För innan jag gjorde dom här testerna så var jag så osäker på vad jag ville göra. Men nu när jag har gjort dom här testerna, ”jaha, det är det här jag vill göra”, och nu känns det skönt för min del.*

Eva: *På det sättet tycker jag det varit skitbra, precis som du sa, med dom här profilerna, att man får titta på vilka yrkesområden som passar en. Alltså något som jag aldrig gjort förut, det är att ta hänsyn till den person jag är i mitt arbetsliv, utan då är det så att man tar det jobb som finns, så jag menar det är kanske därför det gått så dåligt för mig tidigare. Så jag hoppas att det ska gå bättre nu…… Alltså jag har ju fått en helt ny inriktning. Jag har jobbat inom serviceyrken och sjuksköterska och i butiker, och bara jobbat med folk och folk hela tiden, hela tiden. Och i grund och botten så ogillar jag folk, förstår du?*

Ett par pratar om behovet att få prova för att utesluta sådant som de gått och tänkt på att de vill göra. Detta kan kopplas till behovet att känna sig redo inför en insats och hur resultatet blir bättre då. Att acceptera var man är och vilka möjligheter man har lyfts fram som viktigt.

Självkänslan och självförtroendet upplevs ha ökat och att man även hittat verktyg för att jobba vidare med detta.

Anna: *Självkänslan har blivit mycket bättre, och självförtroendet. Ofta så använder man mycket negativa ord runt omkring sig själv, och för min del då, så jag känner jag att ”go, bara go”.*

Coachningen och att sätta upp mål och delmål

Coachningen upplevs som mycket positiv. Ett individuellt stöd både till sig själv och att kunna ha med vid träffar med myndigheterna som stöd och ”backup”.

Linnea: *Men det är som var så bra med coacherna, att man fick prata med någon, först att man hade sin grupp här, och pratade allmänna, men sen att man hade en coach man kunde prata av sig ännu mer. För man behöver ändå, man kan inte sätta ut allting till allihopa, så det har varit helt och hållet jätteviktigt, i alla fall för min del, att kunna prata vidare.*

Att ha med coachen i möte med myndigheter upplevs av många som mycket positivt, några beskriver att möten med myndigheter ger upphov till stress och nervositet och att coachen då kan ha en lugnande effekt, förklara det som är krångligt och vara ett par öron till när mycket information kommer på samma gång.

Sofia: *Ja, vi har ju haft möte nu med coachen och Försäkringskassan. Så det har ju varit jättebra. För många gånger kanske man inte får sagt det man vill ha sagt, när man sitter ensam med en myndigheten. ……. Nu blir det möte med Arbetsförmedlingen också, så vi får se hur det går. Men det gick jättebra, jag hade coachen med mig, det är ju ett stöd. Även om hon inte pratar för mig, så är hon ju en backup.*

Att coacherna hjälpt till att sätta upp mål och delmål är något som beskrivs som positivt av deltagarna.

Ulf: *Jag har en svag bild om vad jag vill och mentalt så är jag ju ute på ett jobb, men det är bara min kropp som inte hänger med. Och jag har ju ett mål, och sen har jag fått hjälpen att dela upp det i delmål, och jag har inte haft riktigt klart för mig hur man, vilka delmål man ska ta, och hur man ska gå tillväga för att, men det har jag fått hjälp med, så det börjar klarna nu. Och jag coachen hjälper till då, att hitta platser för jobbträning, bara för att jag måste känna av hur mycket jag orkar. ……Sen har jag fått hjälp med det här, hur jag ska jobba för att hitta en lösning på dom här, eller för hur jag ska hitta delmålen i att komma fram till det slutgiltiga målet.*

5.1.3 En mjukstart och att få påverka innehållet

Nya spår upplevs vara en mjukstart då flertalet deltagare har varit borta från arbetslivet under många år. Några beskriver omställningen från en långtids sjukfrånvaro till en daglig verksamhet. Sjukdomen har blivit en identitet för många och att ta steget från att vara sjuk till att vara frisk men utanför arbetsmarknaden är inte bara angenämt och kan kräva en del stöttning.

Sofia: *Jag har ju börja tänka framåt, fast det har jag nog gjort innan det här också, ett bra tag innan, känt att ”nu börjar jag bli klar med det här, nu är det dags att börja igen”. Men som jag sa innan, man får ju mera hjälp nu då. För det är inte roligt att ställa sig i kön i Arbetsförmedlingen när man vart hemma i flera år, och ”ja, nu klipper vi allt här och börjar på en ny kula”, för då kommer man vara på ruta ett igen, och det är det man är rädd för. Så samtidigt, är jag i alla fall, mer rädd nu. Jag känner att, bara jag inte går in i samma gamla trall igen, och att det blir... så vi får se. Men det blir nog bra.*

Lisa: *Men när man går hemma länge, och sen när man börjar bli bättre, då, det är väl kanske då paniken kommer, men att man slår ju i underläge, tack vare att man, i mitt fall, opererat axeln så många gånger, och det är lång rehabilitering efter varje operation. Så dels är det en mjukstart, och dels får man reda på hur man rent praktiskt kan gå till väga, och vad som gäller med regler, och såna saker.*

Att få utreda vilka möjligheter man har i en verksamhet som Nya spår har upplevts som positivt av många i förhållande till att påbörja arbetsträning direkt. När man går vidare från Nya spår till arbetsträning senare så kan arbetsgivaren få en mera realistisk bild av vad arbetstagaren kan klara av och vilka styrkor och begränsningar personen har.

Att få börja i liten skala och sedan öka på verksamheten anser flera har varit positivt och för vissa en nödvändighet då de inte trott sig orka med en större omfattning direkt. Att få komma in i gruppen och lära känna sin coach gör att påfrestningar sedan kan hanteras mera framgångsrikt.

5.1.4 Gruppen och det sociala

Gruppen har haft en viktig social funktion då många har varit hemma under långa tider och inte träffat människor dagligen på det här sättet. Gruppen har även gett möjlighet att våga prata inför andra människor. Genom diskussion med andra ges möjlighet till reflektion och tillgången till andra perspektiv beskrivs som gynnsamt. De flesta nämner att gruppen betytt mycket, den har inneburit en trygghet och klimatet har varit tillåtande. Att upptäcka att det fungerat bra att vara i grupp har varit stärkande för självförtroende nämner några.

Matilda: *För min del har det varit väldigt värdefullt att jag överhuvudtaget vågat öppna munnen och prata, och dessutom i en grupp som man inte känner personerna. Jag har haft väldigt svårt att prata förut. Så det är nåt positivt med det. Det var ju som Liss sa förra veckan, "jag frågar dig Matilda, för du är den som pratar mest"……. Förut har det ju vart så när man vart ute på personalmöten, då har man tänkt "åh, det skulle jag vilja säga", och sen någon gång när man fått ut sig nåt, då har dom andra tittat, "vart fick du luft ifrån?".*

Lisa: *Socialt. Det var väl först och främst det som gjorde att, jag ville gå ut och träffa människor. Jag sov bättre, började klättra på väggarna, och det var att få träffa andra människor. Sen vet jag inte, man har kanske vart i samma situation, men det är väl inte det man har pratat om så mycket om på rasterna……..Vi har pratat om katter, hundar och barnbarn, och det har vart, man har kommit ifrån lite den här bubblan man lever i. Peppat varandra. Så jag tycker det här med grupp har vart jättebra. Man kan gå ifrån om man har en jobbig stund, och så.*

Några förde fram att en grupp med fler med samma problematik skulle vara mera givande än de blandade grupper de nu befunnit sig i. Ingen förde dock fram att deras grupp fungerat dåligt pga. olikheterna. Någon tyckte att just olikheterna var givande.

5.1.5 Basal kroppskännedom

Kursen i basal kroppskännedom upplevdes som positivt av många då de fick lära känna kroppen bättre och kopplingen mellan kroppen och huvudet både i grupp och enskilt. Att jobba med smärtproblematik och att reflektera över vilka krav man ställer på sig själv har flera upplevts som givande.

Anna: *Vi har haft basal kroppskännedom. Jag har haft väldigt många enskilda möten med henne, då vi har gått igenom att lära sig att andas på rätt sätt, och sen tillåta kroppen att känna det den känner. Som sagt, jag har en smärtproblematik, och att det är okej att ha ont, men inte låta smärtan ta över, så att säga…… Ja. För att få kroppen att förstå det huvudet redan vet. Och sen som sagt, att kunna se sina egna styrkor och svagheter, och sen allting är okej, "du behöver inte vara duktig eller dålig, allting är okej, det du känner just nu är okej", du behöver inte lägga så mycket krav på att du ska vara bäst i allting. Och sen kunna släppa kontrollen över saker som du inte kan kontrollera, det har jag lärt mig. Och jag måste röra på mig nu, som sagt…… Att inte se, att se det positiva i händelserna, och inte automatiskt göra det till nånting negativt. Om man tar min smärtproblematik, till exempel, att jag har lärt mig, att har jag två timmars full aktivitet, då behöver jag fyra timmars vila efteråt, och då mår jag bra.*

Även inom kursen basal kroppskännedom har det blivit tydligt för deltagarna att acceptera de begränsningar de har. Att acceptera sina begränsningar är ett första steg mot något annat än det som varit. Detta gäller så väl kroppsligt som i relation till arbetsmarknaden.

Lisa: *Ja, det här, Liss (*Arbetsterapeuten*) har ju vart en speciell resa för mig. Jag trodde väl inte på det i början, men sen gjorde vi övningar som jag tyckte liksom, ”nej men här ska gå sakta”, och det här var ju jätteomöjligt, det blev ju vingligt. Så Liss har ju fått en att inse att såna här små, små grejer påverkar ganska mycket, och det kan vara en så enkel rörelse som att lyfta axeln lite, det kunde inte jag. Jag tyckte det var lite, men på det sättet så fick man ju en insikt att dom här små rörelserna ger så mycket. Jag håller på och tränar för min trasiga axel, och har väl känt liksom, att stå såhär med ett gummiband när man är van att springa mil och cykelträna, och allt det här. Men det fick man ju inse att det var väldigt viktigt, och det påverkade mig. På så sätt så kan man ju, genom små rörelser, må bättre med min axel. Och just det här att koppla av, det var jättekonstigt. Jag har kört hemma, jag lägger mig ner, men jag somnar direkt, och det är väl det som jag haft svårt att, ta det lite lagom då.*

5.1.6 Att befinna sig längst ner på samhällsstegen

I en grupp diskuterades myndigheternas syn på deltagarna i mycket negativa ordalag. Känslor av att inte kännas viktig och att myndigheterna helst vill bli av med en lyftes fram.

Erik: *Ja, det är ju så. Dom skiter väl fullständigt i oss egentligen.*
Christian: *Det är ju bara för att, så lite ekonomisk börda som möjligt.*
Moderator: *Det tycker jag låter förskräckligt.*
Eva: *Sanningen är ju mer förskräcklig än vad man tror. Visst kan man bädda in sig i bomull på olika sätt, men sanningen är ju vedervärdig, så är det ju.*
Karin: *Jag kan känna det där att man inte är lika viktig som alla andra.*
Christian: *Ja, eller som pensionärer, till exempel, dom är inte viktiga heller.*

Att dra sin historia för nya handläggare upplevs av många som jobbigt.

Maria: *Ja, [namn]. Och nu var det en man, och jag kommer inte ihåg vad han heter. För hon var på semester, eller om hon skulle sluta, det fattade jag inte. Men han hade läst på sig i alla fall, jättebra, om mitt ärende. Riktigt, riktigt bra. Så jag slapp att dra det där, för det tycker jag är det värsta som finns, att man måste dra hela den där jävla historien igen. Så att... det skulle vara jätteskönt om man hade.*

5.1.7 Förbättringar av programmet

Förslag som kom fram var friskvård i form av träning, arbetsträning i programmet, mera individuell coachning och konkret hjälp i att söka jobb eller studier. Flera förde fram att arbetsträningen borde gå igång efter 12 veckor men att man skulle fortsätta träffas i grupp, reflektera kring arbetsträningen och ha kvar sina coacher under tiden. Flera uttryckte att CV-skrivandet kändes onödigt och hade kunnat tas bort ur programmet.

5.2 Analys av fokusgrupp med personalen på Nya spår

5.2.1 Deltagarnas förutsättningar och personalens arbetssätt

Vid starten kom de flesta deltagarna från Försäkringskassan då förändringar i regelverket kring sjukersättning gjorde att många utförsäkrades. Senare ökade antalet deltagare från Arbetsförmedlingen då de utförsäkrade kom in i Arbetslivsintroduktionen. Efterhand har även antalet deltagare från kommunen ökat. Vid intervjutillfället hade antalet deltagare kring 30 års åldern med aktivitetsersättning som upphör ökat.

Personalen beskriver deltagarna som kom i början och var utförsäkrade som väldigt givande att arbeta med. De hade haft sjukersättning i många år och inte varit inne i någon typ av aktivitet och under tiden i Nya spår hände mycket. De grupper som kommit efter hade redan varit med i flera olika insatser och det tycks påverka resultatet.

Bengt: *Jag tänker på en sak, en stor skillnad från när vi startade. Jag kom in precis i starten, och det här har bara varit igång i två månader. Det var ju det att då var det människor som överhuvudtaget inte hade varit efterfrågade i någon som helst åtgärd, som kom först. Därför var det ju väldigt speciellt. Dom kanske hade vart sjukskrivna i fem, sex, sju, åtta år och inte haft en enda åtgärd någonstans, och gått sjukskrivna.*

Det var positivt. Jag har ju väldigt positiva upplevelser från den tiden också. Helt plötsligt, från att en del kände sig jättetvingade och väldigt negativa. Men från att ha varit här i två veckor och känt av gruppdynamik och efterfrågan och bekräftelse, så växte dom på en gång. Så det var en väldigt positiv upplevelse. Det upplevde man ju inte i media, den bilden. Då var det här tvånget som kom fram. Vi såg ju en annan bit av det. Det var en som sa till mig, ”äntligen så har jag blivit efterfrågad”, det var en skön känsla som jag upplevde. Sen var det naturligtvis inte lätt, det var det inte. Det var ju människor med lång tids sjukskrivning som kom. Det har vi ju inte kvar, den upplevelsen finns inte, utan det är ju människor som varit inom någon åtgärd som kommer tillbaka, eller som kommer till nästa åtgärd. Det är ju ett helt annat... som är med på ett helt annat sätt.

När det gäller deltagarnas bakgrund beskriver personalen dem som en mycket heterogen grupp då orsakerna till deltagande i Nya spår är så olika. Det krävs mycket av personalen att hantera en grupp där individerna har så olika bakgrund och problematik. Att skapa en gruppdynamik där alla är med ställer stora krav på den som leder gruppen.

Bengt: *Det finns ju en grej med programmet som är ganska intressant, som jag vill lyfta bara lite snabbt, det är att när man sitter med en grupp, där du har en som sitter i stolen där borta, och efter en halvtimme kan dom knappt sitta kvar, eftersom dom har så mycket värk i kroppen. Så har du en som gärna skulle vilja jobba halvtid om tolv veckor, men är inte där. Så ska man hålla det spannet i till exempel den personliga utvecklingen, då måste man ju ta hänsyn till den och den när man pratar. Det går inte bara att köra en viss, utan det gäller ju att hitta spannet, så att alla får sin del.*

…….det finns nog flera aspekter. Grupperna ser annorlunda ut, dom är ju väldigt spretande, vi har ifrån kommunen, från Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen, det är helt olika, det är ett väldigt stort spann emellan människors situation. Det kan ju vara människor som har en psykisk obalans. Jag har haft människor som varit manodepressiva här i gruppen, dom tar ju jättestor plats, det vi måste vi hantera framifrån. För då tystar dom andra, då måste jag vara tydlig och sätta gränser. Det påverkar ju dom andra, dom är inte vana att träffa en sån människa i en grupp, då blir det en påfrestning. Då måste ju jag hantera det, för att det ska bli balans i gruppen. Sen tror jag det är så här att, om vi inte hade haft individuella lösningar, då kanske fler hade hoppat av, helt och hållet.

Trots att deltagarna har olika bakgrund och problematik har personalen en metodik som passar de flesta. Att ge deltagaren tid att landa, att lyssna och känna in var deltagaren befinner sig, stötta i att titta inåt och känna efter gör att deltagare som inte vet vad de vill kan komma fram till att ”det här är jag”.

Bengt: *Och att inte utöva någon form av, ”nu ska du minsann komma ut i arbetslivet”, det handlar mest om att lyssna och känna var den här människan befinner sig känslomässigt. Det finns ju många exempel på det i början, som blev väldigt positiva tycker jag, från att ha varit väldigt introverta, och helt plötsligt börjar fungera. Deras personlighet blommar upp, och blev ett socialt nav i gruppen nästan, från att ha sagt ”jag ska inte prata med nån”, så blev dom istället...*

Kombinationen coachning och Basal kroppskännedom hjälper till att stärka medvetenheten om vad deltagarna själva vill.

Margareta: *Ja, och då skulle jag säga att vi i hälsogruppen och individuella samtal med mig så stärker man det som coacherna gör på det kroppsliga planet. Jag jobbar ju med basal kroppskännedom och den tillåtande inställningen som finns. Att göra övningar och vara kvar i det som händer. För att dom människorna är ju inte vana att lyfta upp sig själva, ”vad vill jag?”, det är därför Lars säger ”jag vet inte”. Så titta inåt och känna, och komma fram till nåt, ”det här är jag”.*

Nya spår som program var tänkt att vara ett renodlat grupprogram som även innefattade individuell coachning. Behovet uppkom dock relativt snabbt av ett program utan gruppträffar för t.ex. personer med social fobi, panikångest eller liknande. Även behov av ett program med färre träffar uppkom. Utifrån detta har Nya spår anpassats så att programmet kunde genomföras individuellt och i mindre omfattning.

När det gäller tiden i programmet och om den tiden har räckt till så är svaret att det är individuellt. Vissa deltagare visar sig ha stora behov av medicinsk behandling innan den arbetslivsinriktade rehabiliteringen kan påbörjas och andra tar flera steg på vägen och nästa steg är att gå ut är i en arbetsträning. Personalen ger också exempel på när individen istället tar några steg tillbaka då Nya spår ger tillfälle att stanna upp och känna efter.
Nicklas: *Jag tänker såhär, det finns en, i den här, om vi kallar den för spretigheten, så finns det ju olika bitar. En del människor i kursen hittar en inriktning och kommer, rör sig i en riktning, för andra så kommer livet ikapp. Och då tänker jag utifrån ett hälsoperspektiv, alltså när man måste stanna upp och låta det här baksuget komma*

ifatt mig, och hela min situation. Det är när man egentligen sprungit ifrån sig själv och dom viktiga frågorna, men där det här kan komma ifatt. Då blir det tidsperspektivet och framtiden blir liksom andra frågor. Det blir på ett annat sätt. Då skjutsar vi inte på människorna iväg, utan då hjälper vi dom att stanna upp istället, för att kunna få en lösning som håller på sikt. Jag vet inte om jag kan beskriva det riktigt.

För de deltagare som efter Nya spår är redo att börja leta efter en arbetsträningsplats har inte alltid Arbetsförmedlingen haft möjlighet att ta vid och då har deltagarna fått en ny omgång men då har programmet sett annorlunda ut och arbetsträningen har inletts under den perioden.

Bengt: *Det är en start, det händer mycket, när den processen kommer igång, då säger vi "här är lite kaffe, hej och tack och adjö, nu ska du gå vidare", då har dom ändå inte så mycket med sig, så dom hinner och kanske gå in i den här arbetsträningen. Sen har inte Arbetsförmedlingen kanske möjlighet och på samma sätt möta upp dom. Vi känner dom ju. Vi har ju jobbat fram det här stödet. Det finns ju här. Men jag har ju haft tre stycken nu senast, som jag fått ytterligare tolv veckor för.*

För de deltagare som genomför en omgång till så tror personalen att den trygghet som då finns med coachen och att de har lite mera tid och redan en god kännedom om deltagaren gör att de enklare hittar en hållbar lösning. Att gå i Nya spår 12 veckor med ytterligare 12 veckor som innefattar arbetsträning kan ställas i relation till tiden i utanförskap.

Bengt: *Om man ställer tolv veckor, vissa kanske har gått femhundratjugo veckor, alltså tio år i ett utanförskap, för att använda ett modernt begrepp.*

En del deltagare har pga. begränsningar i myndigheternas regelverk, gått Nya spår två gånger. Detta för att risken varit överhängande att deltagaren skulle backa mycket i sin utveckling om denne får gå hemma längre tid i väntan på nästa steg. Andra har gått två gånger pga. att deras behov av Basal kroppskännedom varit så stort.

Personalen tycker sig urskilja skillnader mellan grupper från olika myndigheter. Det de framför främst är att personer som kommer från kommunen är svårare att arbeta med. De upplever att de har större svårigheter och att det är svårt att skapa motivation till deltagande. Upplevelsen är att de deltar för att få ersättning. De upplever att dessa personer behöver stöd hemma för att fungera i Nya spår. De upplever att personer som remitterats från Arbetsförmedlingen eller Försäkringskassan står närmre arbetsmarknaden.

Personalen har uppmärksammat att det finns statusskillnad mellan olika typer av ersättningar. Ekonomiskt bistånd uppfattas ha den lägsta statusen och att det i sin tur påverkar självkänslan.

5.2.2 Information till deltagarna och deras förväntningar

Nya spår införde tidigt ett informationsmöte inför varje ny gruppstart för att det i många fall är svårt att få ut fullständig information till handläggare i de olika myndigheterna. Det är lättare att få potentiella deltagare att gå på ett

informationsmöte för att sedan fatta beslut om deltagandet än att bestämma sig för att delta i en insats som man får knapphändig information om. Informationsmötet gjorde det sedan lättare att börja då deltagaren redan sett lokalerna och träffat personalen.

Lars: *Det är bättre att ta hit en person, för alla människor är rädda för att komma till en ny arbetsplats, till ett nytt ställe. Kommer man hit innan så har man en trygghet, man kanske har sett några av personerna som är med, och man kan själv återkoppla till sin handläggare om man vill gå eller inte. Sen kan det ligga ett beslut på att den ska gå, men den upplever själv att den fattar beslutet. Sen är det så att många personer som har kommit känner inte till någonting av verksamheten.*

Under resans gång har det också införts individuell information för de som upplevt det för jobbigt att träffas i grupp. Personalen tror att alla insatser som myndigheter har måste vara synliga på ett annat sätt för att personer ska kunna välja. Att få information utifrån att det är en möjlighet som finns till skillnad från att bli skickad någonstans av någon annan påverkar hela rehabiliteringsprocessen.

Precis som deltagarna själva så kopplar personalen ihop förväntningar med vilken information deltagaren fått innan. Vissa har fått heltäckande information, varit på informationsmöte eller hört av tidigare deltagare och de har enligt personalen högre förväntningar.

Nicklas: *Ja, det är ju flera olika bitar, men en bit är ju att när vi ställer frågan vid kurstillfället, ”vad har du för förväntningar?”, så har man svårt att riktigt veta vad jag har för förväntningar, därför att man delvis kan känna att ”jag vet inte riktigt vad det är jag kommit till”, det har gått så väldigt snabbt. Man har kommit, eller fått ifrån sin handläggare, kommit överens om att börja, och då har det varit så kort tid. Så när man kommer hit vet man inte riktigt vad det är man kommer till…..*

Förväntningarna påverkas också av tiden i så kallat utanförskap eftersom deltagare som varit sjukskrivna kortare tid har en mera aktuell bild av arbete medan andra kanske aldrig arbetat. Fysisk och psykisk hälsa påverkar också då deltagare som är sjuka och mår dåligt främst förväntar sig att må bättre och först därefter kommer förväntningar på ett arbetsliv.

5.2.3 Förändringar i programinnehållet

I början innehöll programmet datakunskap men pga. att deltagarnas kunskap låg på så olika nivå togs detta bort och istället fick de som behövde datastöd det vid utformandet av CV. De friskvårdsaktiviteter som programmet innehöll från början har också tagits bort till förmån för Basal kroppskännedom. Detta för att deltagarna behövde en enklare form av friskvård där alla kunde vara med på sina egna villkor. Basal kroppskännedom har sedan blivit något som upplevs som mycket lyckat då kursen ger både mentala och fysiska verktyg som deltagaren kan nyttja efter Nya spår. Genom Basal kroppskännedom kan deltagaren nå både insikt och acceptans för sin egen situation och var man befinner sig.

5.2.4 Förbättringsförslag

Att programmet är 12 veckor och därmed har en tydlig avstämningspunkt tror personalen är bra, dock behövs en större flexibilitet i vad som kommer efteråt. Att få fortsätta i samma regi skulle vara fruktbart t.ex. i en arbetsträning som kombineras med fortsatt coachning. Vissa deltagare behöver mera tid för att hitta en grundtrygghet och våga ta ett steg till. Att programmet tar slut och deltagaren inte vet vad som händer efteråt skapar mycket negativ stress hos många. När programmet tar slut behövs i många fall någon som tar vid och följer upp och där har ordinarie handläggare sällan möjlighet att ta vid i den utsträckning som skulle behövas.

Att kunna få en period till skulle vara bra för de som står inför att ta nästa steg mot arbete, oftast arbetsträning. Dock har en stor del av deltagarna inte varit redo för detta utan de har behövs andra insatser så som medicinsk rehabilitering eller stöd från socialtjänst eller liknande.

Bengt: *I min, för mig är det självklart. Jag ser det som en given del, därför att det saknas. Det är därför man sitter där på avslutningssamtalet och känner den här våndan. Vi säger att det är en grupp på åtta pers, säkert två, tre varje gång som är där, och dom tre skulle man vilja följa upp. Det kan vara en eller två eller tre, men ofta är det en två, tre stycken, som är där som man skulle vilja följa med en bit till. Dom andra fem kanske är mera till vården, dom är inte riktigt där än, dom behöver annan hjälp. Men där ser vi ett behov, det finns inte nån som följer upp, som möter upp där.*

5.2.5 Samarbete med myndigheterna

Samarbetet med myndigheterna har fungerat bäst då det funnits en utsedd samordnare gentemot Nya spår. Samordnaren har remitterat deltagare och fungerat som informationslänk gentemot enskilda handläggare. Personalen tycker av den anledningen att samarbetet med Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen fungerat bra. Gentemot kommunen (Norrköping) har det inte fungerat lika bra. Personalen har fått signaler om att det finns stort behov av insatsen för personer inom ekonomiskt bistånd men det har remitterats förhållandevis få därifrån.

Lars: *Även om man har kontaktpersoner... om Arbetsförmedlingen får uppdraget att det här är en kontaktperson, så ser den till att den gruppen får ut informationen och den gruppen skickar in informationen, och att det kommer deltagare. Det sker snabbt utifrån varje månad när man pratar. Även om man pratar varje månad med kommunen, så har det tagit två år att få till det att fungera.*

Ja, och det fungerar fortfarande inte. Just nu har det börjat fungera på att man har tagit i ett speciellt projekt (FIRA), plockat in några personer från Arbetsförmedlingen, som jobbar konkret mot kommunen, och då börjar det komma deltagare.

Lars: *Vi har varit och informerat och alla handläggare vet om. Vi har varit även på olika delar på kommunen...*

Moderator: *Du pratar om Norrköpings kommun?*

Lars: *Norrköpings kommun. Och där har man informerat och sagt "vi har flera personer", men sen händer inget. Och det måste vara nån form av systemfel. ……Dom vet om kursstarten, dom vet om allting. Men det verkar som att handläggare inte vågar fatta beslut.*

Moderator 2: *Är det en sån här kvarstående problematik även nu?*

Lars: *Ja, det finns väldigt många handläggare, vi har fyra eller fem handläggare som fattar beslut, resterande gör det inte.*

Moderator: *Hur har det funkat, ni har ju ändå haft ett antal ärenden, jag vet inte hur många, från Söderköpings kommun, hur har de sett ut där?*

Lars: *Där har det funkat. Samma sak i Valdemarsvik. Där har handläggarna, jag tror att handläggarna vågar göra mera där. Dom får ett annat förtroende för sitt egna uppdrag, utifrån när dom träffar personerna. Sen vet inte jag om dom har en annan styrning uppifrån på olika sätt.*

Moderator: *Men det här är era upplevelser? Ni har sett att det har fungerat samarbetet med remittenterna då? Okej. Men det är lite grann...*

Lars: *Det är synd att det ska ta två år innan man vaknar, när projektet är slut.*

Gällande samarbete med Landstinget har Nya spår lyft dessa frågeställningar till remitterande myndighet som då använt sig av Resursteam.

I underlaget till upphandlingen står att coachen på Nya spår deltar i deltagarens trepartsamtal och har fortlöpande kontakt med remitterande handläggare samt att det skall överlämnas en dokumentation efter genomfört program. I praktiken har detta inneburit att de handläggare som velat, erhållit trepartsamtal under pågående program men det har bara varit ett fåtal som efterfrågat detta. Vissa handläggare efterfrågar lägesrapporter via mail. För alla deltagare sker ett trepartsamtal som kallas överlämningsmöte ca två veckor innan avslut.
Personalen har uppmärksammat att myndigheterna haft svårt att ta vid och t.ex. ordna en arbetsträning tills deltagaren slutar på Nya spår. I flera fall ska deltagaren ordna arbetsträningsplats själv men personalen ser inte att de har förutsättningar att klara det. I många fall kan det ta lång tid innan arbetsträning kan bli av och det innebär ofta att deltagare riskerar att ta något eller några steg tillbaka i processen.
I vissa fall kan väntan på den skriftliga dokumentationen bidra till väntetiden.

Lars: *Jag tror att den här rekommendationen, sammanfattningen som är på personen är lättare för handläggaren att ta beslut på. Den får dom ju efter att personen har slutat, men i princip så pratar vi om den två veckor innan, för det är ju också vad som har hänt på resan.*

I vissa fall har personalen reagerat på att myndigheterna pga. byråkrati tappar fokus på individen och ägnar sig åt blanketter. Detta gäller samarbetet Arbetsförmedlingen/Försäkringskassan.

Lars: *I dagsläget har det blivit en blankett som två myndigheter ska fylla i för att planera ett nytt möte, det är ju katastrof, dom ser inte människan.*
Den här nya blanketten, där Försäkringskassan ska fylla i för att kunna lyfta över personen till Arbetsförmedlingen, som Arbetsförmedlingen ska ta och handlägga för att sedan återkalla till ett nytt möte, ja det är systemfel.

5.3 Stressprofilen

Deltagarna i Nya spår har under programmet gjort en stressprofil. Referensgruppen består av sjukskrivna och enstaka personer som uppbär sjukersättning och samtliga är anställda inom den privata sektorn. Gruppen på Nya spår består av 295 personer och referensmaterialet av 2140 personer. Stressprofilen är en enkät bestående av 224 frågor som deltagaren på egen hand besvarar.
Referensgruppen består av ca 55 % kvinnor och 45 % män, Nya spår-gruppen av 70 % kvinnor och 30 % män. Referensgruppen är något äldre än Nya spår-gruppen och har kortare sjukskrivningar och färre uppbär sjukersättning. De områden inom vilka större skillnader finns redovisas nedan.

5.3.1 Familjeförhållanden
Fler i Nya spår-gruppen lever ofrivilligt ensamma och färre uppger sig ha en tillfredställande relation till partners och barn. Referensgruppen upplever sig också i mycket större utsträckning tillfreds med sitt privatliv.

5.3.2 Livsförändringar
Gruppen uppvisar betydande skillnader i förhållande till referensgruppen. De uppvisar en betydligt sämre privatekonomi. Det förekommer oftare att personen själv eller någon i familjen lider av allvarlig sjukdom eller skada. Fler har upplevt dödsfall inom familj, nära anhörig eller nära vän. Fler uppger en ny familjesituation (nystartad familj, skilsmässa, graviditet, ny familjemedlem eller konflikter i familjen) som besvärlig.

5.3.3 Vardagsbekymmer
Betydligt fler upplever bekymmer av att inte orka med alla krav, bekymmer över sin egen eller anhörigs hälsa samt praktiska förhållanden i vardagen. Samtidigt uppvisar de färre glädjeämnen i vardagen.

5.3.4 Mening och sammanhang
Gruppen uppvisar betydande skillnader i förhållande till referensgruppen. Gällande förståelse av sammanhang uppfattar fler den inre och yttre världen som mera kaotisk, oordnad, slumpmässig eller obegriplig. När det gäller förmåga att hantera sin situation så uppger fler att de känner sig handlingsförlamade och oförmögna att ta itu med problem de möter. De upplever i mindre utsträckning att livet har mål, mening och innehåll.

5.3.5 Självuppfattning
Gruppen uppvisar något större benägenhet att oroa sig inför situationer de inte kan överblicka samt en större benägenhet att ställa överkrav på sig själva. De uppvisar betydigt mera känslor av ensamhet och att känna sig missförstådd samt att inte ha någon att tala med om personliga saker.

5.3.6 Typ-A beteende (beteendesyndrom karakteriserat av extrem tävlingsinriktning, otålig tidsfixering och aggressiv fientlighet. Det aktiveras främst i situationer som innebär utmaning, stress och tidspress).[1]
När det gäller Typ-A beteende så är gruppen något mindre prestationsinriktade som referensgruppen men lika otåliga och rastlösa. Däremot visar de större benägenhet till misstro, kritisk inställning och misstänksamhet samt är mera benägna till irritation och aggression.

5.3.7 Probleminriktad stresshantering
Gruppen uppvisar sämre förmåga att i stressituationer ta sig an problem utan blir snarare överdrivet försiktiga och passiva. De uppvisar sämre förmåga att i stressituationer vara klara över målet, bredda sitt beslutsunderlag, begrunda olika handlingsalternativ och ta fram en strategi. De är mindre benägna att be om hjälp eller rådfråga andra i stressfyllda situationer och har sämre förmåga att tidsplanera och göra upp en handlingsplan.

5.3.8 Känslomässig stresshantering
Gruppen visar betydande större benägenhet att hemfalla åt undflyende önsketänkande i stressituationer, de uppvisar också sämre förmåga att i en stressfylld situation lägga problemet åt sidan och ägna sig åt något annat en stund samt att tänka i positiva banor. Gruppen visar sämre förmåga att i stressfyllda situationer hålla de egna tankarna och känslorna i styr och se sakligt på problem.

5.3.9 Hälsovanor
Gruppen uppvisar betydligt sämre sömn än referensgruppen. De har också sämre kosthållning både gällande näringsintag och regelbundenhet och röker mer men dricker mindre alkohol.
Jämförelser mellan grupperna visar att deltagarna i Nya spår upplever sig som mera fysiskt och psykiskt sjuka, nästan hälften av gruppen anger *Stämmer inte alls* på frågan Helt frisk? (fysiskt) resp. Helt frisk? (psykiskt) medan bara ca 5 % av referensgruppen angett detta.

5.3.10 Stressreaktioner
Gruppen anger fler kroppsliga stressreaktioner så som värk, muskelspänningar, hjärtklappning och andfåddhet. Även de tankemässiga och känslomässiga stressreaktionerna så som koncentrationssvårigheter, glömska, maktlöshet, oro och ängslan, kraftlöshet och trötthet är fler än hos referensgruppen. När det gäller beteendemässiga stressreaktioner uppvisar gruppen betydligt fler än referensgruppen. Beteendemässiga reaktioner innebär att sluta sig och inte orka prata med andra, att sakna energi och handlingskraft, svårighet att fullfölja aktiviteter, minskning av ork att engagera sig i sådant som tidigare gav lust och glädje samt att inte ta initiativ utan istället finna sig i situationer man inte trivs i.

[1] Nationalencyklopedin

5.4 Sammanställning av statistik, Nya Spår, 10-01-01 – 12-10-31

Statistiken bygger på den uppföljning som samtliga verksamheter finansierade av samordningsförbundet rapporterar till förbundets kansli månadsvis.

5.4.1 Åldersfördelning per kön.

Diagram 1

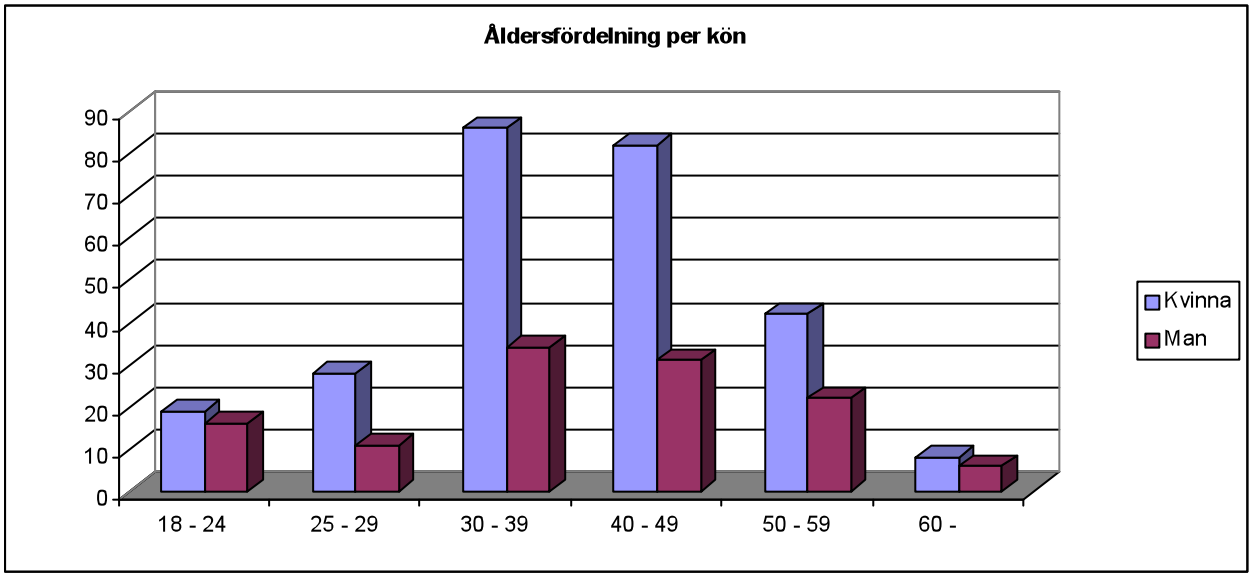

Kommentar: Totalt har 386 deltagare varit aktuella i Nya spår, varav 69 % kvinnor. Medelålder och medianvärde är 40 år för samtliga. Som jämförelse kan nämnas att för samtliga verksamheter, finansierade av samordningsförbunden i Östergötlands län år 2011, gäller att c:a 60 % av deltagarna är kvinnor och medelåldern på deltagarna är 37 år.

5.4.2 Folkbokföringskommun

Tabell 1.

Folkbokförd kommun	Kvinna	Man	Summa
Norrköping	239	107	346
Söderköping	19	8	27
Valdemarsvik	7	6	13
Summa	**265**	**121**	**386**

Kommentar: 90 % av deltagarna kommer från Norrköpings kommun.

5.4.3 Remitterande myndighet

Tabell 2

Remittent	Kvinna	Man	Summa
Arbetsförmedlingen	105	55	160
Försäkringskassan	135	46	181
Kommun	25	20	45
Summa	**265**	**121**	**386**

Kommentar: 47 % remitterades från Försäkringskassan, 41 % från Arbetsförmedlingen och 12 % från kommunerna. Procentuellt fler kvinnor än män remitterades från FK, 51 % mot 38,5 % för männen. Från AF remitterades dock 44 % av männen mot 40 % av kvinnorna.

5.4.4 Huvudsaklig problematik (enligt personalen)

Tabell 3.

Huvudsaklig problematik	Kvinna	Man	Summa
Fysisk ohälsa	54	34	88
Psykisk ohälsa	206	73	279
Social problematik	3	9	12
Språksvårigheter	1	0	1
Annat	1	5	6
Summa	**265**	**121**	**386**

Kommentar: 72 % av deltagarna uppges ha ”psykisk problematik” som huvudsaklig problematik. För kvinnor gäller dock 78 % och för männen 60 %.
Fysisk problematik (rörelseapparaten) har 28 % av männen som huvudsaklig problematik mot 20 % för kvinnorna.

5.4.5 Försörjning start och avslut per kön. (Där både start och avslutsvärden finns redovisat)

Tabell 4

	Försörjning start		Försörjning avslut		Summa Start	Summa avslut
	Kvinna	Man	Kvinna	Man		
A-kassa	2	4	8	7	6	15
Aktivitetsstöd	17	13	23	13	30	36
Ekonomiskt bistånd	22	17	21	18	39	39
Lön med subvention	0	0	0	1	0	1
Sjuk-/aktivitetsersättning	70	38	62	28	108	90
Sjukpenning	46	14	41	19	60	60
Studiestöd/medel	0	0	2	0	0	2
Summa	**157**	**86**	**157**	**86**	**243**	**243**

Kommentar: Andelen med ekonomiskt bistånd är oförändrat vid avslut, däremot har andelen med A-kassa ökat vid avslut men minskat gällande sjuk/aktivitetsersättning (med c:a 20 %). Alla deltagare är ej redovisade till samordningsförbundet vid start och avslut, därför redovisas här 243 deltagare istället för 386.

5.4.6 Rekommendationer (Klassificering av fritextfälten i månadsstatistiken.)

Diagram 2

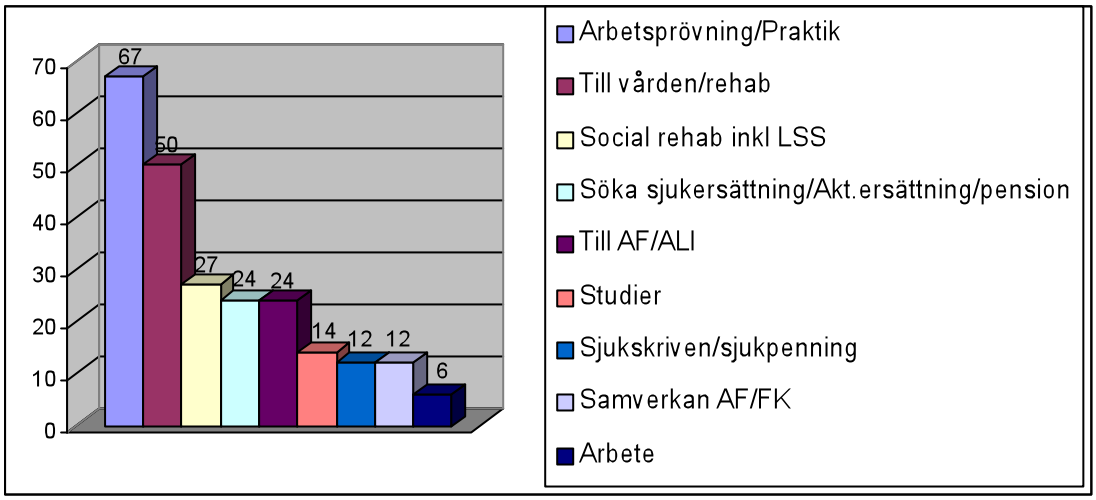

Kommentar: Totalt har 236 deltagare redovisats i månadsfilerna beträffande vad som rekommenderas efter avslut från Nya spår. Rekommendation innebär i detta fall vad Nya spår ansett vara lämpligt för deltagarna efter avslut. Fritextfältet ifylldes ej i från början, därför saknas uppgifter på 150 deltagare.

C:a 30% har rekommenderats arbetsprövning och/eller praktik i någon form. Drygt 20 % har rekommenderats medicinsk och/eller psykiatrisk rehabilitering. Det handlar oftast om personer med smärtproblematik och/eller psykiska problem.

10 % av deltagarna som redovisats har rekommenderats någon form av social rehabilitering. Det kan handla om personer med missbruksproblematik och/eller med problem att sköta sitt dagliga liv på ett adekvat sätt men även om personer som bedöms behöva insatser genom LSS. Social fobi är ej ovanligt i denna grupp, enligt personalen på Nya spår.

10 % har rekommenderats Arbetsförmedlingen (AF) eller arbetslivsintroduktion (ALI). Dessa deltagare bedöms alltså stå till arbetsmarknadens förfogande, ev med någon form av stöd inom AF:s ordinarie verksamhet. Cirka 8 % går till studier eller arbete i någon form (eller rekommenderas) efter avslut på Nya spår.

5.5 Tremånadersuppföljning via remittent.

De remitterande huvudmännen har redogjort för vilka insatser som varit aktuella tre månader efter avslut för de deltagare de remitterat till Nya spår. Totalt består gruppen av 41 deltagare.

Av dessa remitterades 22 från Försäkringskassan (FK), 13 från Arbetsförmedlingen (AF) samt sex deltagare från Ekonomiskt bistånd (EB) i Norrköping.

Fem av de 22 som remitterades från FK har tre månader efter avslut någon form av medicinsk rehabilitering. 11 deltagare har gått vidare till insatser inom AF/ALI eller insatser inom ramen för samverkan AF/FK. Två deltagare fortsätter ytterligare en individuellt anpassad omgång inom Nya spår och en deltagare till annan verksamhet (Rehabresurs samarbete). Tre deltagare har ej längre kontakt med FK.
För samtliga gäller att någon form av planering fanns hos FK efter avslutet på Nya spår.

Av de 13 som remitterades från AF har sju deltagare återgått till FK (med sjukpenning), två deltagare prövar arbetsförmåga. En deltagare har gått till kartläggning av arbetsförmågan (AF), en deltagare till samverkan AF/FK, en deltagare är föräldraledig och slutligen en deltagare åter till Nya spår för en individuellt anpassad omgång.

Av de sex deltagarna från EB har fyra deltagare gått vidare till AF. En deltagare bedöms ej stå till arbetsmarknadens förfogande och har sökt sjukersättning. För den sjätte deltagaren fanns tre månader efter avslut ingen planering.

Sammanfattningsvis kan konstateras att hälften av de som remitterades av FK har gått vidare till någon form av gemensam åtgärd mellan FK och AF. För de deltagare som remitterades av AF har sju av tretton gått till FK (med sjukpenning).
I samtliga fall utom ett (Ekonomiskt bistånd) fanns någon form av planering, tre månader efter avslut.

För de tre som ej längre hade kontakt eller ersättning från FK finns dock ingen uppgift då någon ”samkörning” mellan respektive myndighets databaser och journalsystem ej kunnat utföras.

6 Slutsatser och diskussion

För att förstå deltagarnas olika reaktioner och upplevelser innan och under tiden i Nya spår samt oron över vad som kommer att hända när de avslutar insatsen, kan man använda sig av Antonovskys teori om betydelsen av en *känsla av sammanhang* [2]. Han frågar sig varför vissa människor trots påfrestningar håller sig friska eller mår förhållandevis bra. Hans teori handlar om vad som gör vissa personer mer motståndskraftiga mot stressorer de möter i det dagliga livet.
Känslan av sammanhang omfattar enligt Antonovsky tre begrepp:

Begriplighet: Att det som inträffar i livet är förutsägbart och upplevs som ordnat, strukturerat och tydligt, inte som kaotisk och oförklarlig.

Hanterbart: Att man har inflytande över sitt liv och inte är ett offer för yttre omständigheter

Meningsfullhet: Att det är ett värde att vara delaktig och medverka i det händelser som skapar både ens eget öde och vardagen.

Meningsfullheten är det mest centrala och är en förutsättning för bestående begriplighet och hög hanterbarhet. Ju starkare *känsla av sammanhang*, desto bättre förmåga har man att hantera problemsituationer.

En individs känsla av sammanhang har visat sig vara av betydelse för möjligheterna till förändring. Rehabiliteringsinsatser som försöker stärka individers känsla av sammanhang har visat sig underlätta förändring och förstärka handlingsförmågan även för personer som initialt har en låg känsla av sammanhang.
Ur detta perspektiv kan rehabilitering beskrivas som en process som bygger på att det yttre sammanhanget stimulerar, utvecklar och stödjer de inre resurser som krävs för att öka individens handlingsförmåga[3].

6.1 Tiden innan deltagande

Fokusgruppsgruppsintervjuerna visar att handläggarnas information till deltagarna om deltagande i Nya spår delvis har brustit.
Att deltagaren är väl förberedd på vad som förväntas av honom eller henne anses vara en förutsättning för att rehabiliteringen ska lyckas.
Forskning har visat att om individen inte uppfattar de mål som ställs upp som relevanta, minskar individens motivation att medverka[4].

Enligt deltagarna har deras handläggare inte alltid varit uppdaterade på vad målet med Nya spår är.
Om målet inte är klargjort vet man inte varför man ska engagera sig i de insatser man blir föremål för. Detta leder till att deltagarna får utgå ifrån sina egenhändigt definierade mål och förväntningar, som nästan aldrig infrias.

---

[2] Antonovsky, Hälsans mysterium 2002
[3] Ekberg, Arbetslivsinriktad rehabilitering – synsätt och forskningsbehov 2000
[4] Ekberg, Arbetslivsinriktad rehabilitering – synsätt och forskningsbehov 2000

Några deltagare uttrycker i intervjuerna att de trodde att insatsen var mer inriktad mot arbetsmarknaden i form av studiebesök eller direkt till arbetsträning efter avslut. När det visar sig att det inte stämmer minskar motivationen till att delta i verksamheten. Det de upplever är inte begripligt och tydligt och det skapar oro för vad som ska hända i framtiden.

Personalen beskriver att de informerat deltagare via informationsmöten men att det varit svårt att nå ut med fullständig information till alla berörda handläggare. Kommunikationen mellan alla inblandade måste fungera under hela den tid deltagaren är med i en verksamhet för att insatsen ska bli begriplig för deltagaren.

Handläggare måste kunna informera sina klienter i god tid om vad ett deltagande i Nya spårinnebär samt presentera en målsättning med insatsen så syftet med att delta blir klart och tydligt.
Informationen bör ges muntligt och det bör även finnas skriftligt material att tillgå vilket ökar möjligheten för individen att ta ställning till vad ett eventuellt deltagande innebär för deras rehabilitering. Delaktighet i sin egen rehabilitering skapar känsla av sammanhang vilket underlättar rehabiliteringsprocessen.
När deltagaren har kontakt med fler myndigheter bör en gemensam kartläggning göras tidigt. Det leder troligen till att fler personer får ta del av insatsen i ett tidigare skede vilket innebär att man undviker ett långt utanförskap med dess konsekvenser för individen och samhället.

6.2 Tiden under deltagande

Som tidigare nämnts har deltagarna under programmet första fyra veckor gjort en Stressprofil (SMC-profilen, Winmar AB)

Inom områden *Livsförändringar*, *Mening och sammanhang*, *Känslomässig stresshantering* samt *Hälsovanor* uppvisar gruppen från Nya spår betydande skillnader i förhållande till referensgruppen[5].

När det gäller *Mening och sammanhang* handlar det om att fler uppfattar den inre och yttre världen som mera kaotisk, oordnad, slumpmässig eller obegriplig. När det gäller förmåga att hantera sin situation så uppger flera att de känner sig handlingsförlamade och oförmögna att ta itu med problem de möter. De upplever i mindre utsträckning att livet har mål, mening och innehåll.

Trots detta utgångsläge vid start uppger flera av deltagarna att de blivit medvetna om sina möjligheter och begränsningar samt, kanske det viktigaste, även accepterat dessa. Det har även givit en förståelse för varför det inte fungerat i arbetslivet tidigare.

Förståelsen har kommit till genom personalens arbetssätt och metoder där det även finns utrymme för diskussioner i grupp vilket upplevs som stärkande för deltagarna. Detta resulterar i att de har fått insikt om att en förändring är nödvändig för att komma vidare i livet och de har själva hittat kraften att göra förändringen
Det har funnits stora möjligheter att anpassa verksamheten utifrån deltagarens behov vilket gör att det känns meningsfullt.

[5] Se ang. stressprofil s. 21

Varje deltagare har haft tillgång till en egen coach under tiden i Nya spår vilket har varit en framgångsfaktor. Likaså har kombinationen med coachning och basal kroppskännedom visat sig framgångsrikt för att nå insikt och acceptans om sin egen situation men även för att stärka medvetenheten om vad man vill. De känner att de har fått stöd i sin egen förändringsprocess vilket för många har varit en förutsättning för att lyckas.

En viktig aspekt att ta med är att möjligheten att känna delaktighet inte bara är relaterad till individen utan bestäms även utifrån hur den sociala omgivningen möjliggör det[6].
Anhöriga och vänners inställning till insatsen kan främja eller hindra personens möjligheter att lyckas med sin rehabilitering. Att bjuda in anhöriga eller andra närstående till en gemensam träff för en diskussion kring den frågan kan möjliggöra en förståelse för vilka främjande och hindrande faktorer som kan påverka rehabiliteringsprocessen.

6.3 Inför avslut

Flera deltagare tar upp frågan kring vad som kommer att hända när insatsen tar slut, de har inte fått tid för avstämningsmöte eller de vet inte vilken planering som gäller. Att befinna sig i en situation som man inte känner sig ha kontroll över skapar stress och känslan av att man inte klarar av att hantera framtiden.
Fokus riskerar att hamna på vad som skal hända efter insatsen är slut, istället för att på det som händer under tiden i insatsen.
För att undvika detta är det en förutsättning att avstämningsmöte är inbokad i god tid så samtliga parter kan förbereda sig. Detta av respekt främst för deltagaren men även för personalen hos samtliga rehabiliteringsaktörer.

En fråga som särskilt är svår att få svar på är frågan om vad som händer med deltagarnas försörjning vid avslut.
Forskning har pekat på att trygghet är en faktor som stimulerar personers handlingsförmåga[7]. Handlingsförmåga handlar i grunden om att besitta resurser för att kunna förverkliga sina mål.
Det är svårt att vara närvarande i sin egen rehabilitering när man oroar sig för den ekonomiska situationen.

[6] Läkartidningen nr 13, 2009
[7] Gustavsson et al., 1998

6.4 Övriga reflektioner

Nya spår var tänkt som ett försteg som skulle pågå under 12 veckor. Därefter skulle deltagaren gå vidare till andra typer av insatser inom exempelvis. Arbetsförmedlingen. Efterhand upptäcktes behovet av att kunna erbjuda ett fortsatt individuellt anpassat program under 12 veckor för en mindre grupp deltagare. De individuellt anpassade programmet riktade sig till de deltagare som hade behov av arbetsträning med coachning eller som p.g.a. begränsningar i regelverket riskerade att tappa fart i sin förändringsprocess i väntan på nästa steg från ordinarie myndigheter. Förmågan till lyhördheten och flexibilitet i en rehabiliteringsverksamheten är av stor betydelse för att deltagarna ska känna meningsfullhet, trovärdighet och trygghet för att våga gå vidare i sin förändringsprocess.

7 Litteraturförteckning och referenser

Vibeck, Victoria (2010). Fokusgrupper: om fokuserade gruppintervjuer som undersökningsmetod. Studentlitteratur AB

Antonovsky, A.(2002) Hälsans mysterium. Natur och kultur.

Larsson Lund, Maria. Lexell, Jan. Läkartidningen sidan 932, nr 13, volym 106, 2009

Gustavsson, A., Karlsson, T., Ekberg, K. (1998). *Förändringar i arbete och hälsa på försäkringskassan i Östergötland*. Folkhälsovetenskapligt centrum, Linköping, Rapport nr 5.

Ekberg, K. (2000) ”Arbetslivsinriktad rehabilitering – synsätt och forskningsbehov”, i SOU *2000:78* , Bilaga 8

8 Bilagor

Bilaga 1.

Frågor Fokusgrupper Nya spår- deltagare

Vilka förväntningar hade du när du började Nya Spår?

- Temaområden som bör komma med:
- Självkännedom – medvetenhet om egna möjligheter och begränsningar
- Hantera ”livet” – klara hantera faktorer som hindrar respektive främjar förändring
- Vägledning framåt – mot yrke, studier

Har förväntningarna uppfyllts?

Vad blir nästa steg – vilken planering finns framåt?

Viktiga frågor att få svar på:

- Vad har gjort skillnad?
- Vad har varit värdefullt?
- Vad har påverkat?

Bilaga 2.

Frågor fokusgrupp Nya spår – professionen

Deltagarna

- förväntningar från deltagarna
- hur har grupperna sett
- behov
- hur hanterat
- tidsaspekten
- hur stor andel har gått fler än en gång, vad har styrt detta

Information till deltagarna

Programinnehåll

- vad i programmet har fungerat bra respektive mindre bra
- vad har ändrats på och varför

Individuella program

- vad har styrt valet
- hur tidigt har det bestämts och av vem/vilka
- brister i förberedelse/information
- skiljer det mellan remitenter
- vad skiljer mellan det individuella och grupprogrammet

Samarbete – remitenter övriga rehab aktörer

Inför avslut

- avstämningsmöten
- avslutningsmöte
- hur har deltagarna förberetts inför avslut
- Ev. behov av förbättringar